

ZBIGNIEW MŚCICHOWSKI
Instytut Ekonomiki Rolnej
Warszawa

UWAGI NA TLE WSTĘPNEGO PROJEKTU PLANU PERSPEKTYWICZNEGO

(W sprawie zasięgu uprawy kukurydzy)

Wstępny projekt planu perspektywicznego rozwoju rolnictwa przewiduje dość znaczny wzrost liczebności pogłównia zwierząt i ich wydajności. Dla zrealizowania tego postulatu niezbędna jest oczywiście poprawa poziomu żywienia. Poza podniesieniem wydajności łąk i pastwisk naturalnych, jak również zwiększeniem areálu i plonów roślin motylkowych, duże znaczenie dla zapewnienia potrzebnej bazy paszowej będzie miało powiększenie dotychczasowego obszaru uprawy kukurydzy, która powinna również wpłynąć na potaniecie wysokich obecnie kosztów produkcji zwierzęcej. Toteż wydaje się słuszne, choć niewątpliwie trudne do zrealizowania, zwiększenie na rok 1975 areálu pod kukurydę do 2,5% gruntów ornych (w roku 1955 — 0,7%, a w roku 1957 — tylko 0,4%). 1/3 tego obszaru przewidziane jest pod uprawę na kiszonki i zielonki, reszta na ziarno pastewne.

Uprawa kukurydzy na ziarno musi się ograniczyć do terenów o odpowiednio korzystnym klimacie, stąd też przewidziany jest odpowiednio mniejszy jej obszar w stosunku do obszaru przeznaczonego do uprawy zielonki. Trzeba zaznaczyć, że kukurydza będąc rośliną wybitnie węglowodanową nie stanowi wystarczającego surowca na kiszonkę i winna ona być uzupełniana paszami o dużej zawartości białka dla zachowa-

nia odpowiedniego stosunku w bilansie paszowym. Dlatego też ogólny areál roślin kiszonkowych będzie znacznie wyższy niż ten, jaki jest przewidziany pod kukurydę na kiszonkę. Projektowane zwiększenie powierzchni uprawy kukurydzy uzasadnione jest również względami gospodarczymi (zwiększenie produkcji towarowej zbóż).

Kiszonka z kukurydzy ma być przeznaczona w zasadzie dla krów, zaś ziarno pastewne dla trzody chlewnej, specjalnie zaś dla tuczki o kierunku mięsno-słoninowym¹.

Zaprojektowany wstępnie obszar uprawy kukurydzy ma wynosić w roku 1975 ca 394 tys. ha, z tego na zieloną masę 254 tys. ha (w tym 16,8 tys. ha na zielonki) i na ziarno ca 140 tys. ha, oczywiście tylko tam, gdzie odpowiednie warunki klimatyczno-glebowe dają gwarancję uzyskania wyższych plonów kukurydzy niż przewidywany plon 4 zbóż. W myśl tych założeń nie zakwalifikowano województw Szczecin, Koszalin, Gdańsk, Olsztyn i Białystok jako terenów uprawy kukurydzy na ziarno. Uznano natomiast, że kukurydę przeznaczoną na kiszonkę można uprawiać we wszystkich rejonach Polski, wyłączając tylko gleby zimne, podmokłe, albo też zbyt suche. Trzeba tylko oczywiście pamiętać o odpowiedniej uprawie i nawożeniu, za które kukurydza

¹ Dla projektowanej w planie perspektywicznym obsady krów w ilości 8,0 milionów sztuk, przy założeniu, że okres żywienia kiszonką w czasie przednówka i zimy wyniesie 120 dni i że potrzeba średnio na dzień i sztukę 10 kg kiszonki z samej kukurydzy (pozostała część, mniej więcej 50%, to kiszonki z dodatkowych pasz wysokobiałkowych), zapotrzebowanie kiszonki z kukurydzy wyniesie 9,600 tys. ton. Do ilości tej trzeba dodać na straty przy zakiszaniu około 15%, czyli 1440 tys. ton. Razem zapotrzebowanie zielonej masy kukurydzy na kiszonkę wyniesie — 11,040 tys. ton, na spásienie zaś w stanie zielonym przewiduje się około 900 tys. ton, co łącznie stanowić będzie ca 11 mln. 900 tys. ton — z powierzchni 254 tys. ha.

specjalnie jest wdzięczna. Natomiast kukurydza przeznaczona na zielonkę, ze względu na małą ilość białka i dłuższy niż inne zielonki okres wegetacji, nie powinna być uprawiana w zbyt szerokim zakresie. Projektując obszar uprawy kukurydzy w poszczególnych województwach wzięto pod uwagę, poza glebą i klimatem, ilości i przewidywane plony trwałych użytków zielonych i roślin strączkowych, projektowaną obsadę inwentarzem oraz zmiany, jakie winny zająć w strukturze zasiewów.

W wyniku tych rozważań nasilenie uprawy kukurydzy przewidziano w województwach południowych i południowo-zachodnich, przede wszystkim na Śląsku i w Wielkopolsce (tabela 2). Na przykład w woj. wrocławskim, jako terenie pod każdym względem odpowiednim, udział kukurydzy w powierzchni zasiewów ma dojść do 4,7% gruntów ornych. W mniejszym zakresie przewidziano uprawę kukurydzy w województwach centralnych, jak np.: Warszawa, Łódź, Kielce (ca 2,0—3,5%). W rejonach surowszego klimatu o krótkim zakresie wegetacyjnym oraz tam, gdzie występuje stosunkowo duży obszar trwałych użytków zielonych, tj. w województwach nadmorskich i białostockim projektowane jest najmniejsze jej rozpowszechnienie (np. w woj. białostockim do 1% gruntów ornych). Ważnym zagadnieniem, którego nie można pominąć, jest sprawa opłacalności uprawy kukurydzy w porównaniu z opłacalnością uprawy innych roślin. W celu naświetlenia tego zagadnienia przedstawiamy opracowanie wykonane w Insty-

tucie Ekonomiki Rolnej dla gospodarstw PGR z terenu woj.: Wrocław i Opole (tab. 1).

W wyniku wykonanych obliczeń koszt produkcji 1 q owsa wyniósł — 154 zł, ziarna kukurydzy — 238 zł, zielonki kukurydzy — 13 zł, ziemniaków — 46 zł i buraków cukrowych — 47 zł.

Przy cenach na 1 q dla owsa — 200 zł, ziemniaka jadalnego — 54 zł, kukurydzy-ziarna — 200 zł, kukurydzy-zielonki — 225 zł, buraka cukrowego — 60 zł, okazuje się, że plon pokrywający poniesione koszty wynosi dla owsa — 16 q, ziarna kukurydzy — 35 q, zielonki kukurydzy — 230 q, ziemniaków — 152 q i buraków cukrowych — 162 q.

Biorąc między innymi pod uwagę powyższe wyliczenie postulowano plon ziarna kukurydzy w 1975 r. na 35—45 q/ha w zależności od rejonu. Zakłada się, że plony innych roślin również wzrosną, np. owies do 16—22 q, w obrębie zaś roślin pastewnych plony buraka pastewnego mają wynosić 300—500 q/ha (średnio 450 q), a plony zielonki kukurydzy 400—650 q/ha (średnio 485 q).

Ponieważ wartość jednostkowa buraków pastewnych odpowiada mniej więcej kukurydzy przy dojrzałości młecznej, wydaje się słuszne zwiększenie części areału kukurydzy kosztem uprawy buraka pastewnego zmniejszając jego powierzchnię w skali ogólnokrajowej. Dalsze rozszerzenie uprawy kukurydzy ma być osiągnięte kosztem mniej wydajnych zbóż pastewnych.

Poważne zwiększenie obszaru uprawy kukurydzy w 1975 r. będzie celowe i możliwe pod warunkiem: 1) dużego

Tabela 1

Jednostkowe koszty produkcji
(Gospodarstwa PGR z woj. Wrocław i Opole)

Nazwa rośliny	Ilość gospodarstw	Plon osiągnięty q/ha	Nakłady brutto na 1 ha zł	Koszt produkcji 1 q zł	Cena 1 q zł	Plon pokrywający poniesione koszty q/ha
Owies na ziarno	8	19,4	3.550	154	200	16,0
Kukurydza na ziarno	6	25,8	6.975	233	200*	35,0
„ na zielonkę	5	375,0	5.145	13	22,5**	230,0
Ziemniaki	8	178,0	8.221	46	54	152,0
Buraki cukrowe	8	207,0	10.643	47	60	162,0

* Cena równa cenie owsa.

** ½ ceny ziemniaków pastewnych.

Projektowana na 1957 r. powierzchnia, plony i zbiory kukurydzy Tabela 2

Województwo	Grunty orne ogółem tys. ha	Kukurydza na ziarno			Kukurydza na zielonkę i kiszonkę			W tym PGR		
		% grun- tów ornych	plon q/ha	zbiór w tonach	% grun- tów ornych	plon q/ha	zbiór w tonach	Ogółem rolnic- two % grun- tów ornych	prze- wiana pow. gruntów ornych tys. ha	% grun- tów ornych PGR pod ku- kurydżę
Warszawa	1 754,0	1,1	35	65,100	1,9	400	1 334,000	3,0	33,7	3,0
Bydgoszcz	1 116,3	0,5	40	24,000	1,8	400	818,000	2,3	160,1	4,5
Poznań	1 501,5	0,7	35	35,000	1,0	400	1 144,000	2,6	200,0	5,0
Łódź	970,7	2,1	40	81,700	1,5	400	584,000	3,6	18,2	4,5
Kielce	951,0	0,6	35	20,650	1,7	400	664,000	2,3	4,0	4,5
Lublin	1 391,7	0,6	40	36,000	1,9	400	1 076,000	2,5	57,9	5,0
Białystok	992,8	—	—	—	1,0	350	440,000	1,0	55,0	2,0
Olsztyn	896,7	—	—	—	1,0	600	564,000	1,0	222,3	2,0
Gdańsk	521,8	—	—	—	1,7	600	334,800	1,7	109,6	3,0
Koszalin	781,6	—	—	—	1,4	400	424,000	1,4	308,0	2,0
Szczecin	573,3	—	—	—	1,3	500	400,000	1,3	248,3	2,0
Zielona Góra	551,1	0,5	40	12,000	1,7	400	382,000	2,2	142,3	3,5
Wrocław	917,8	2,7	45	112,500	2,0	650	1 192,750	4,7	202,8	6,0
Opole	342,1	2,9	40	40,000	1,3	650	299,000	4,2	73,2	5,0
Katowice	549,5	2,1	35	40,950	1,6	600	528,000	3,7	18,4	4,0
Kraków	885,2	1,8	45	66,375	1,9	650	1 020,500	5,7	3,8	6,0
Rzeszów	895,6	0,7	40	24,000	1,3	600	711,000	2,0	40,2	5,0
Polska ogółem	15 534,—	0,9	39,2	558,275	1,6	485	11 916,050*	2,5	1 877,8	3,4

* w tym do spalenia na zielono ca 900 tys. ton	
w tym na żywienie letnie zielonka	
woj. Bydgoszcz	5 170 ha
" Kraków	1 500 "
" Opole	1 100 "
woj. Poznań	4 100 ha
" Rzeszów	1 800 "
" Wrocław	1 350 "
" Ziel. Góra	1 750 "
	16 770 ha

zmechanizowania sprzętu i silosowania kukurydzy, co ograniczy znacznie zużycie pracy ręcznej i rozładuje spiętrzenie prac w okresie sprzętu¹, 2) poważnego nasilenia budowy silosów trwałych oraz zaopatrzenia wsi w papier silosowy do silosów zastępczych, 3) zrozumienia zarówno przez chłopów, załogę PGR i służbę rolną korzyści, jakie daje uprawa kukurydzy, z której kiszonka dobrze wyprodukowana i konserwowana może stanowić podstawową paszę dla bydła w okresie przednówka i zimy.

Warunki te są łatwiejsze do spełnienia w uoszczędzonych gospodarstwach wielkoobszarowych zarówno ze względów czysto technicznych (wielkość pól, silosokombajny, budowa silosów), jak i możliwości pośredniego kierowania rozwojem uprawy kukurydzy. Dlatego też przewidziano szybsze tempo zwiększenia powierzchni uprawy kukurydzy w PGR, niż w gospodarstwach chłopskich, a szczególnie w tych rejonach, w których kukurydza uprawiana jest głównie na silos i zielonkę. Potwierdzenie

nie realności założonych w projekcie plonów ziarna kukurydzy i zielonki, wymagałoby zestawienia kilkuletnich wyników doświadczalnictwa z jednej strony, z drugiej zaś strony przeprowadzenia ankiet i zestawienia wyników uprawy kukurydzy w gospodarstwach indywidualnych i uoszczędzonych z poszczególnych rejonów.

Na zakończenie pragnę zaznaczyć, że kukurydza jest obecnie jedną z najbardziej rozpowszechnionych roślin uprawnych na świecie. Złożyły się na to przede wszystkim dwa następujące czynniki: 1) udało się wyhodować i już wykorzystuje się w skali masowej mieszańce dające znacznie wyższe plony od odmian dotychczas u nas uprawianych, 2) zmechanizowano proces nie tylko uprawy, ale również pielęgnacji, a przede wszystkim bardzo pracochłonnej u nas zbioru kukurydzy.

Wydaje się, że te problemy winny być u nas podstawowym tematem najbliższych zainteresowań specjalistów z tych dziedzin.

¹ Warto zaznaczyć, że w naszych warunkach w gospodarstwach chłopskich nakład robocizny na 1 ha kukurydzy jest niewiele niższy od nakładów robocizny przy uprawie buraków, podczas gdy np. w Stanach Zjednoczonych dzięki mechanizacji nakład robocizny przy produkcji kukurydzy jest parokrotnie mniejszy — niż u nas przy uprawie zbóż.